

А П Ъ С Н Ы

Ареспубликатә хәынтқарратә усхәартә «Аъснымедиа»

2025 ш. май 8 № 33-34 (21 639)

Иахъзеицшү атоурыхтә Иааира

Апрель 29 азы имѡацысит Жәларбжъаратәи афорум «Атынха ду – иахъзеицшү аѡеицш». Уи иалахәын Ацсны Жәлар Реизара аделегация. Иааиртит Белоруссииеи Урыстәылеи Реидгыла Апарламенттә Еизара Ахантәащы, Урыстәыла Афедралтә Еизара Ахәынтқарратә Дума Ахантәащы Виачеслав Володин. Афорум амѡацгара ацшыргейт Белоруссииеи Урыстәылеи Реидгыла Апарламенттә Еизареи Аидгылатә хәынтқарра Иреихазоу Ахәынтқарратә хеилаки.

Аихшьаларатә еилатәараѡеи Афорум иалахәыз рѡагхъа икәгылеит Ақалакъ-Фырхатца Волгоградка инеиз Урыстәылатәи Афедрация Апрезидент Владимир Путини Ареспублика Белоруссия Апрезидент Александр Лукашенкои.

Аделегация напхгара азтоз Ацсны Жәлар Реизара Аиҳабы Лаша Ашәба абри аилатәараѡеи ажәахә кәицеит. Уи цака ианахдоит:

Хатыр зкәу Виачеслав Виктор-ица! Хатыр зкәу Афорум иалахәу! Салам шәыстоит Ацсны Жәлар Реизара ахъзала.

Табуп хәа расхәоит жәларбжъаратәи апатриоттә форум аиѡкааѡцәа, абрака икоу зегыи аибашьра Ду аан асовет жәлар иргаз Аиааира аиубилеи шәыдахныхәаларц азы алшара ахъхартаз азы.

«Май 9 – Аиааира Ду амш Ацсны Ахәынтқарра икәынхо атәылауаа еидызкыло рыцхәуп. Уи наунагза хгәатцәѡеи икоуп Асовет жәлар рфырхатцареи ргәымшәареи ирсимволны.

Ацынцәылатә еибашьра Ду акны Аиааира харт иахъзеицшү тоурыхтә Иааироуп. Асовет жәлар рыжәахыр икәлеит аибашьра иацыз ауадаѡрақәа зегыи. Иахъзеицшү Аиааираѡеи алагаламта кәанатцеит хреспубликагыи. Цынѡажәи жәохә нызкымык ина-

реиханы Ацснынтәи афронт ахъ ицеит. Урт рахъ дарбанзаалак ахцатәи деибганы дзыхнымхәит. Милаѡ рацәала еилоу Ацсны ауа-ацсыра афронтқәа зегь ркны еибашьуан. Ирыхъчон Москва, Сталинград, рхы иакәицәыртәуан Украина, Белоруссия, Асовет Еидгыла арегионқәа, Мртәшәаратәи Европа, ишьтырхит Реихстаг, Берлин Аиааира еидырныхәалон. Ацснынтәи зыкыѡыла аибашьцәа иранашьоуп аорденқәа, амедалқәа. Урт рахътә 22-ѡык Асовет Еидгыла иафырхатцәахәит. Хцынцәуаа хъык Ахъз-Ацша аорденқәа рыхцагыи рыгерыцсартәит.

1942 шыкәсазы ага хреспублика адгылтцәкыра ишьапы алаиргылт. Кавказ ахъчаразы хәцәнмырха ажәылара гәгәақәа мѡацысуан Ацсны акацәарақәа ркны. Иацдан аныртцәаратә гәыпқәа. Урт Ар Кацшыи инарылагыланы, амшын ацшахәахыи ага инамышьтразы икәѡон. Кавказ ахъчаѡцәа рфырхатцара иабзоураны ага дзеитамтцәу даанкылан. Рыццхарас икалаз, аибашьра иалахәкәаз рыхъзқәа еилкаамкәа иаанхәит. Аха сара ибзиатцәкыаны издыруеит сабду Нури Ашәба Кавказ ашьхарцыра хәда ахыгьртәкәа ркны имѡацысуаз ажәылара гәгәақәа дышрылахәыи. Агара згоит, сара сычкәынцәагыи рабду ргәалашәараѡеи дшаанхо, уи ила агәадура шрымазаауа.

Ацсны ашьхақәа ркны шыкәсқәак раахыс аус ауеит Ацсни Урыстәылеи жәларбжъаратәи рырра-патриоттә цшааратә експедиция. Уи хыкәкыс иамоуп Кавказ акацәарақәа рыхъчара зхы ақәызтцаз асовет еибашьцәа ргәалашәара аназататара.

Абыржәыи, Ақалакъ-Фырхатца Волгоград саныкоу, исымхәарц залшом Сталинград амцан атоурыхтә цак змоу ажәыларакәа зегыи ишрылахәыи хцынцәуаагыи.

Аиабшьра ашыкәсқәа раан Ацсны ахы-атцыхәа иахъбабалак еиѡкаан хыпхъазара рацәала арратә госпитальқәа, уака ирхәышәтәуан ахәрақәа зәуаз жәанызкыѡыла аибашьцәа.

(Алгартә 2-тәи ад.)

Зхатцара Ацсны арлашо

Аиааира Ду 80ш. ахытцра амшныхәа хәацазгәартәит рықәрақәа шмацымгыи, иахъа хтәыла ауаажәларра ирылагылоу Ацынцәылатә еибашьра аветеранцәа:

Иагуа Алыкьса Алыкьсандр-ица

Водзинскаиа Елена Тимофеи-ица

Диденко Мариа Пиотр-ицха

Дорофеева Нона Иван-ицха

Карнециан Толик Вартан-ица

Косолапова Мариа Павел-ицха

Котлиарова Евдокиа Ефим-ицха

Лашәриа Алыкьса Екәып-ица

Литовка Татиаана Герасим-ицха

Ломакина Мариа Филип-ицха

Манукиан Аикарат Тигран-ица

Мол-оглы Нона Витали-ицха

Пухова Клавдиа Иван-ицха

Христианов Илиа Фома-ица

Шаров Григори Пиотр-ица

80

АИАААРА ДУ

Аиааира Ду–80

Аңстазаара ыказаарц

Хаштра зкәым ахыызкәа

■ Еиуеипшым ажаларкәа ирхатарнаку, миллионшыла рыпстазааракәа зыхтыңдоу, сынтәа 80 шыкәсхыттра адунеи атәылакәа жәпакы ркны иазгәартә Аиааира аагара иалахәыз 55-ныкыкы инареиханы Аңсны атеицәа рхыпһазарафы икан, цакыратә мөхакыла Гәдоутә арайон ақыткәа иреитдоу, амшын ақәыпшыларакытә зегь рааста ичараку, ашьа иапну Хәаң ақытә 90-шык атеицәагы.

Урт, аңхәатәи амшкәа инадыркны Аиааира нагза аңынза, Кавказынтә Берлиннза еиуеипшым афронкәа ркны еибашыуан. Ааи, аибашыра еибашыроуп, азә дәхоит, дәғәзәы деикәхоит агәафра рацәа ихганы, досу ишилахыңдоу еипш... Аңсадгыл хыызла ахы ақәдара рлахыңтәхеит жәипш жәла ирхатарнаку 47-шык Хәаңтәи арпарцаагы. Убарт дыруазакын 1909 ш. рзы ииз, аибашыра алағамтазтәи аамтакәа рзы Отхаратәи ақытсовет амазаныкәагы аус зуаз Мамед Бида-ица Анкәаб.

Дшыкычыз аеыра зыкыз Мамед зны Аңандара, нас Абгархыкәа иаб иахәшыи, уи лыпһаи ртаацәаракәа ркны ихигеит икәыпшра. Анафс, иаб иңынцәах – Аладатәи Цырьхәака дхынхәны, нап аиркиит анхара. Аха, иахысыз ашыкыкәса афбатәи ажәашыкәса ахыркәамтазы, ақыртә меншевикцәа ирәагыланы ақәпара дахәлахәыз азы, ахәыңқарратә мчракәа длапшыкәыртә иалагеит. Убри аңнытә, аамтала иеизон Батым, уака ахақәитратә қәпара анафстаи ақәкәыртә азырхиаразы, абцәра Аңсныка азыгара знапы алакыз дреиуан.

Асовет мчра анышыкәгыла,

Мамед анхара шыаиркиит, усқан Цырьхәа ахаблакәа ируакыз, аха 30-тәи ашыкәсқәа рылағамтазы ихазкытәхәз Хәаң. Арака иазгәазар алшоит, аижәлантәкәа Анкәабаа рахытә, арахы нхара ииасыз рапхәатәикәа дышреиуаз иара. Аңбаба иацәымаашыоз, иагәацәымшәоз Мамед анхара фыц аңны пшы-гектарк инареиханы азахәа баңча еибитәит, иргылеит ө-еихагылакны ақәасқәа, агәапш гәгәа змоу атләжәлахккәа ирылху мфыматәахәыла ананыра, аца, ақәара ухәа анхамса иакәнагоу зегь еиқәара бзиала. Уи зегь тәхкаан, иара ибзоурала Бзыптәи Аңсны иқәнагаләз, иахәа уажәшты шамахамзар ахатәи нхамқәа ркны зхархәара ұпымло ақәыц (ацитрус) аанда ала.

30-тәи ашыкәсқәа рееишамтазы Мамед аңацәара даләлеит, уи ипстазаара лымеидеит Абгархыкәтәи атыңхәа – Зыкәт (Сониа) Мыстафа-ицәа Шамба. Урт ирхылцит пшык ахшаара: х-фкы аңхәаеи аңеи. Абзаара фыц ашыкәыргыла-ра иазынархаз ауаажәларратә пстазаара еышәала далахәын Мамед е-

нагь, идырреи илшеи дырмеигзакәа, иаазон ихшаара апсуала.

Аңсадгыл ду амца анакы рапхәатәи амшкәа рзы хәхәа-хәачарак қамтакәа, уи ахчара иазгыләз зыкышыла Аңсны атеицәа гәымшәақәа дыруазәкхеит Мамед Анкәабгы. Уи дрылан 1941 ш. аңтәамта инаркны, 1942 ш. аеиешамтанза Керчтәи адгылбжәахәа, хеигзарақ қамта аға иеагылаз аибашыцәа. Итыхәтәантәихеит 1942 ш. апрель аңтәамтазы, ипшәма Шамба-Анкәаб Зыкәт (Сончка) илоуз ашәкәеицарса. Уи нахыс дыбжәазит хабарда. Ашытәхы, ажәашыкәсқәа рнафс излеилкаахаз ала, шәнызкы ақыр инарыңны асовет аруаа ахәтәхаз, арт аидысларақәа раан ахәра гәгәа зоны, аткәара иакәшәаз дреиуан Мамед Анкәаб. Ихәра иахыкыны ипстазаара фәхтәеит 13 сентябр, 1942 ш. рзы, иахәа Польшатәи ақалак Хелм иахәтәнакуа, икәз аконцлагер «Шталаг – 319» хәа изыштыз аңны.

Мамеди миллионшыла уи ифызцәеи рыпсы зкәыртәз, аңсадгыл атынч пстазаара аңеипш – абица-

ра фә ирхатарнакыз ипшыкы хшара, ишырхәо еипш «азә ишәхымс ихмырпшылакәа» рықәлацәа рыгәтә ағәарахәа икәаартә ршыапы иқәлыргылеит Шампәа-Анкәаб Зыкәт, егәа аңа лбазаргы. Зыкәт лашәа затәгы, Аңсны зыжәлеи зыкызи еидкылыны ирхәартә зыкәхә нафхәз Шамы Едгы ари амцашыра далазит. Лаб игәаратә ашә шаркхәхәзгы, агәырқәа датгәаны лыкыпһацәеи лца затәи руаажәлар изларзырхәагәахәа азаанааткәа длыртәеит, аңацәарақәа адыртәеит, ирызхәит рыхшаара, рматәацәа.

Қыншәжәи аба шыкәса гәыгәрала зләкәа агәашә ахы ихаз Шамба-Анкәаб Зыкәт (Сончка) лыпстазаара далцит 88 ш. дшыртәгылаз, 1987 ш. рзы.

Мамед ица Владимир икәыпшра инаркны атыхәтәантәи амшкәа ркнынза ипстазаара зегь ламысқәала икытәуаа рыматә аура иазкын. Уи изныкымкәан иалеитәхәан ашәкәкәа еиуеипшым аусбартақәа рахы, иаб избахәк аилкааразы, аха асовет аамтазтәи атагылазашыкәа ирыкыкыны еилкаа зыкамлеит. Заб аибашыра дандоз шыкыкәса зыкыцыз Владимир, уи дахыбжәазы, ипсыбаф анышә иахәамадоу аилкаа ахымамыз хәаа дуны ишыкыз инарцәымшәа дыкәлеит май мза 2019 шыкәсазы.

Усқан, Аңсны аусура хәцнаркхәан, аибашыра ду аан хабарда ибжәазы ирызку адыррақәа рышыкәыргыла-разы ақыр зылшаз жәларбжәаратәи апрокек «Ахыз архынхәра» («Возвращение имени»). Уи иабзоураны аул излеилкаахаз август мза 2019 ш. рзы, Мамед Анкәаб дахытәхаз. Хымз ракәгәышыоуп дахыкымызз Владимир, иаб избахә аилкаара, аха... аңстазаара ус ишоуп.

Шәышыкәса рапһа, Хәаң ақытан Мамед Бида-ица Анкәаб зышәатә ихәз ахәыштәара еизхәрала иңацоит иахә, уи ица имотәцәеи, урт рыхшаарейыла. Аиааира ду 80 шыкәсхыттра ашыкәс алағамтазы диит ари афәнатә абшәтә аихәаф, амотә – имотә Еснат Анкәаб, Аңсынтра ду згымхаша.

Иахзеипшшу атоурыхтә Иааира

(Алгартә)

Рыцхарас икалаз, ахәрақәа змаз зегь еиқәхомызт. Асовет солдатәа рыпсыкәра – ари Аңсны атоурых иахәтакуп.

Аиааира 80 шыкәса ахытра аламталазы аибашыцәа рбакақәеи рыпсыжыртәкәеи ирыгыу-ирыбжәоу ақатдаразы аусура ду мөагысуеит. Чыдала иалыскаауеит аңсуа гани Урыстәылатәи Афедерация апрезиденттә гранткәа Рфонди лтшәа бзиала русеитанца.

Аңсны икәантоу рацәоуп Аңынцәтәылатә еибашыра Ду аветеранцәеи атыл ахандеицәеи рыцхрааразы. Рыцхарас икалаз, иахәзы урт маңхәеит. Аңсны жәлар рыхызала гәык-цсык ала салам рыстоит, агәабзиара рзеиғасшыоит Урыстәылеи егырт ахәыңқаркәа ркны инхо аибашыра Ду ақыр иапсоу аветеранца.

Гәык-цсык ала табуп хәа иахәоит Урыстәылатәи Афедерация Апрезидент Владимир Владимир-ица Путин хресубликафәи инхо Аңынцәтәылатә еибашыра Ду аветеранца рахы иаицәыркыкәа иаирпшуа агәцарақазы.

Убаскәнтәи аамтақәа ирымадоу атоурыхтә гәалашәара икәырхәра иазкны хыпһазара рацәала аусмәафгәтәкәа еиқыркаауеит хресубликафәи. Убарт рхыпһазарафәи икәоуп: «Цсра зкәым архәтә», «Георгиевтәи ацаха», «Агәалашәара ацәашы», маланыкәала иапһыншларақәа «Итабуп Аиааиразы», ашкәла ркны – «Ахәтәра аурукәа», «Агәалашәара абаңча», «Агәалашәара амца», «Аиааира аестофетә» хәа жәларбжәаратәи ақцәа.

Атоурыхтә тынха икәырхәра иахәта хаданы икәоуп хтәылақәа рветерантә еиқәарақәа, рархивкәа, рмузейкәа русеиурагы.

Аңынцәтәылатә еибашыра Ду ашытәхә ауаа реицәрашык ағара ганы икан абри ашыза ахаангы икамлап хәа. Аха атоурых дәкәкала иныкәеит. Аибашыра ашытәхә 47 шыкәса аатцүаны, Аңсны атылауаа рабицәара фә рыпсадгыл рмыкчар ада цсыкәа рмоуит. 1992-1993 шыкәсқәа рзы Аңсны жәлар Рңынцәтәылатә еибашыра ахәра цәула аннатәеит хресублика.

Аңынцәтәылатә еибашыра Ду иафәхәақәаз ируакуп аибашыра ашәартәра афәагыла еснагь ишәтәхә. Афорум аңны хәзләцәажәоу абицәарақәа реимадара хәра алоуп абарт амшкәа раангы.

Хәдгылоит Урыстәылатәи Афедерация имәафнаго Арратә операцятә чыда. Анеофизм иафәагыланы ақәдара иалаху Аиааира згаз рхылт-рпылт, урт иахәа ирыкычәит хзеипш қазшыкәа. Урыстәылатәи аибашыцәа реижәахыр нарыдцәны еибашыуеит, иагәтәхоит Аңсынтәи хәтәгәаңхәрала уахы инеиз.

Аңсны Ахәыңқарра ашәартәдара зыкычә, иадгылоу шыза гәгәаны ишыкәц ианхоит Урыстәылатәи Афедерация. Урыстәыла ашкә табуп хәа хәоит абри адгыларазы.

Мратәшәаратәи атәылақәеи пастәи асоветтә республикақәаки ркны реазыршәоит аибашыра Ду аихшылақәа аитәрыхәапшра, икәыргоит асоветтә еибашыцәа рбакақәа, асоветтә символика, ирәагылоит агәалашәара ақцәа. Арт рнышәара ауам!

Агәра згоит, хфорум агәалашәарей атоурыхтә иашарей реиқырхар аус афәи апрогессивтә мқкәа зегь реилатәара ишәцхрауа.

1945-2025

АИААИРА
ДУ АМШ!

Забдуцәа рңынцәахә назәа ахынхәра злахыңтамхаз 47-фкы Хәаңаа ртеицәа иреиуоуп:

1. Анкәаб Шәаиб Кьагәса-ица
2. Анкәаб Гәдила Маң-ица
3. Анкәаб Виктор Едрыс-ица
4. Анкәаб Уахәид Муса-ица
5. Анкәаб Борис Никәа-ица
6. Анкәаб Мамед Бида-ица
7. Анкәаб Саид Никәа-ица
8. Анкәаб Самсон Никәа-ица
9. Анкәаб Нестор Мыстафа-ица
10. Анкәаб Кәтат Тыкә-ица
11. Адикә Грышәа Дамеи-ица
12. Арстаа Мураң Дшыан-ица
13. Арстаа Шырадын Дшыан-ица
14. Бебиа Смел Дамеи-ица
15. Бебиа Виктор Дамеи-ица
16. Бебиа Гәаңа Маңты-ица
17. Бебиа Кәынцәл Еснаң-ица
18. Бебиа Тышыкәа Шәлиман-ица
19. Бебиа Котик Кас-ица
20. Бебиа Шырын Зафас-ица
21. Бебиа Снатиа Басиат-ица
22. Бебиа Манча Дамеи-ица
23. Бебиа Шота (Беки) Шәлиман-ица
24. Барганцәи Антипа Кәтиа-ица
25. Барганцәи Харитон Константин-ица
26. Григолиа Владимир Алыкәса-ица
27. Григолиа Лад Тарас-ица
28. Лакоба Кьаазым Кыта-ица
29. Лакоба Хәкы Кыта-ица

30. Цыкырма Кәынцәл Есыф-ица
31. Сабуа Чыкә Маңагәа-ица
32. Сабуа Антипа Зосим-ица
33. Сабуа Чантә Маңаз-ица
34. Зантәриа Кәырчка Кьагәса-ица
35. Зантәриа Чынчор Кьагәса-ица
36. Зыкәба Шамел Езыгә-ица
37. Зыкәба Чаң Езыгә-ица
38. Ебжәноу Кәача Сит-ица
39. Тарба Гәаңа Кәыгә-ица
40. Тарба Даңа Хыгә-ица
41. Хәшыг Маңбеи Антон-ица
42. Хәшыг Золотинска Царч-ица
43. Хәшыг Кәычкан Еснаң-ица
44. Хәшыг Борис Сагәым-ица
45. Хәшыг Шыақыр Сагәым-ица
46. Хәшыг Харитон Мамсыр-ица
47. Хәразиа Даратәи Чыф-ица.

Аибашыра аңамыгәа цәгәа рыхганы, ахәра рацәа шырмазгы, абзаара еиуеипшым аганкәа ркны руаажәлар ирзааңсон 43-фкы:

1. Анкәаб Шыаабан Маңың-ица
2. Анкәаб Иатма Шырыф-ица
3. Анкәаб Цыота Осман-ица
4. Анкәаб Виктор Захар-ица
5. Анкәаб Артушка Едрыс-ица
6. Анкәаб Дыгәра Хәцәарат-ица
7. Анкәаб Николаи Хәцәарат-ица
8. Анкәаб Рамониа Хәцәарат-ица

9. Анкәаб Зосим Тыкә-ица
10. Анкәаб Хәитбей Еснаң-ица
11. Анкәаб Колиа Дмитри-ица
12. Анкәаб Владимир (Ладикәа) Паф-ица
13. Анкәаб Маңты Цысың-ица
14. Анкәаб Астамыр Кәаста-ица
15. Анкәаб Расим Кәаста-ица
16. Анкәаб Синаң Игнат-ица
17. Анкәаб Арутан Дмитри-ица
18. Адикә Котик Дамеи-ица
19. Аухәт Шырыф Ибырхам-ица
20. Бебиа Ахмет Ваздамыр-ица
21. Бебиа Митра Кас-ица
22. Бебиа Лагәыстан Хәамакыа-ица
23. Бебиа Хәзарат Хәамакыа-ица
24. Бебиа Мқан Хәит-ица
25. Бебиа Владимир (Ладикәа) Еснаң-ица
26. Бебиа Григорий (Кәарта) Басиат-ица
27. Барганцәи Акаки Кәтиа-ица
28. Барганцәи Арутан Хабзагә-ица
29. Гәажәба Хәцәарат Харитон-ица
30. Лакоба Арзамет Кыта-ица
31. Лакоба Нестор Кыта-ица
32. Цыкырма Ражден Есыф-ица
33. Цыкырма Арзамет Хамсагә-ица
34. Цыкырма Шыаабан Хамсагә-ица
35. Цыкырма Кәычка Чыкә-ица
36. Хәразиа Владимир Кәтиа-ица
37. Хәразиа Лагәыстан Чыф-ица
38. Хәразиа Семион Кәаста-ица
39. Хәшыг Виктор Сагәым-ица
40. Хәшыг Ладикәа Шырыф-ица
41. Зантәриа Манча Кьагәса-ица

Аиааира Ду-80

«Саб имшынца ахытә...»

Зхәыштарамца фымцәаз

■ Ақәра ду нызтаз дызхысыз имшағы дууп, идууп ипышәа, идуней. Ианааиллак аамта уи идуней аңсахра ирацәоуп дахыцә хынхәрада ицны ицо: ихәыцрақәа, имазақәа, икалап зынза иаартым дунейкыи игызар. Убас ихәацәахәу ханрызхәыцуа, рыкамзаара ицәыр-нагоит хагақәа рфәи ихәуһуа хәаак. Еихәрак ихәаахгоит урт рыпсы ахынзатәз иахызымдыруаз ирәацәашәа, ихәрәашәа шырацәаз. Нас аамта цыцпәхәа иахәцәыртыуит урт ртоурых афәи зызбахә хәам, аха, сара стәала, дызлаз иуаажәлар рзы имачымкәа иаапсаха, ргәа-лашәарафәи зыпсадгьыл иахызызауаз, здунейхәацәра тәулаз уаә иашаны иаанхаз дреиуоуп Радион Алқарм-ица Чамагәуа.

Радион Чамагәуа диит сентиабр 26, 1923 ш. Аңандара ақыта. Иаб Чамагәуа Алқарми иан Матуаңха Цыгәыгы ирхылдит быжык ахәыцәа. Азәы дзыхәычыз дырцәысит, аха иаанхаз фәык-Кәынцал, Радион, Миша, Руфәт, Шоҗа, рахәшәа Забулиа рьжәлар рзы ихәартаны, ацара дукәа цаны атацәа бзиақәа аазаны, рықәрақәа рахә инеины рьдуней рыпсахит.

Кәынцали Мишей ирымоуп хазы уззаатгьыла Ацынцәтәылатә Еибашыра Ду иадхәалоу рхәтә тоурых. Уажәы сыззаатгьыло саб инысымәа, иара ихәта исәеицәази, идуней анипсах ишәкәкәа сахьрылапшуаз испышәашәаз иабашьратә мшынцәи ркынтә иаагоуп. Амшынца шыкәгылоуп атетрад пшыркцаны иңканы блокнот хәчык еиңш еиқәцәны икоу абгыцкәа рыла. Икалап, ари амшынца хәычы (икалон исымбакәа икасыжыргы) саб дахәеибашуаз адәафәи ицызтгы, уи аәра бзиа ибон. Мамзаргы, икалап даньрхә Кәтешь агоспиталь акны хымз дахышытәз, аамта ахымаз ихигаз дызхәыцуа, ихамштразы абгыц ианитцәзар. Уажәшәа уи азәгы издыруам, аха иану ахытәкәа ихәилдыркаауеит Ацынцәтәылатәи иабашьра аан Кавказ ашыхәкәа рфәи хәафәи иахәаамго ацәамыгәа шырхыргоз хәбацәа. Ари амшынца санапхәоз шыкәз ахәара удаәууп, закәнгәтә мәа хәантәз ардыс икәыцшразы дызнысыз, шака удаәрагы дыриаазеи. Икалап арт ихигаз ауадафәкәа ракәзар дыззрыжәыз 90 шыкәса инеигаз ицтәсааратә мәа данысратәы.

1940-1941 ацара шыкәс азы, Радион Ақәатә асахәтыхратә цараируртәфәи ихәеит адиплом. Дрыштыуит Ленинградка ацәыргәкәтәхыи. Дахьнеиз иусумтәкәа ргәаңхәит, академияхыны ааңхәара иртоит, аха уи адырәаены, уа дшыкәз, иабашьра иа-логит. Адәыгәа ала ашныкәа деихот. Дахьааз идиплом аафәхны (хымз

раштыхә 18 ихытәуан), адырәаены иуль 2 рзы арра дцойт. Рапхәа шыкәсыбжак ашыхәкәа рфәи ахыхәратә еибашьразы азыкәтәрақәа дырхысуан абцар зымкыцыз ақәыңш, анаәс еилфаца икоу инапшымтәла икоу имшынца абгыц хәыцкәа рфәи уаңхәит, шыкәсыкы хымзи иабашьра рапхәтәи ацәахәафәи дызлахәыз ахытәкәа (иабашьра имшынца ашышәа астиль еиқәырхоуп):

«1942 ш. ианвар 29 инаркны март өбанза батым икәз аишаратә пункт 51-тәи ахыргәғәартәтә район афәи хәкан. Нас Хашурантә абаржа ала Ахалицкәа хдәыкәыртыуит, уантә Ахалқалакы хнеиуеит март 4 рзы. Арака (полеваиа почта №14589), 662-тәи ахысратә полк афәи хәкалит. Апрель 1 инаркны сара скартцойт 3 аротәфә аротартә писарс. Апрель 5 азы исоуеит рапхәтәи асалам шәкәкәа өба. Уантәи атактикатә «езыкәтәраз 404 адивизиахә хрыштыуеит. Уака еимадафәыс скалоит. Иун 25 азы афронт акынтә сашәа еихәбы Кәынцал исалам шәкәы соуит, 28 ииун азы атак кәсцәит. Аладатәи афронт афәи Асовет ар ахәятәра иафәи. Анемеццәа Кавказ ашыхәкәа ирфәкәшаны ажәыларә иалагеит ииуль анцәамтәзы. Хәр ахыхәчаратә еибашьрақәа ирфәи, иахтомызт ага ххыргәғәартәкәа, имшақәа хкын, игәтәкы итәххуан, ажәыларә хәазыкәхәдәон. Пытрак аштыхә сарей сөызцәеи аротә рфәаңхәа хәкәыргылан хәрехәаны итабуп хәа хәхәаны хаурыштыуеит мышкәкәа апсшәара. Фымш рыштыхә август 21, 1942 ш. азы сөызцәеи сарей Кәтешь хәиңылеит. Уака хәилахәаны, бцәарла хәибытәны: «Аразкы ду хәмоуп Хәпсадгьыл ахычара ахыхәтәашыхәаз!» хәа хдәыкәыртыуит ацәаршә зкәу ашыхә хәрак ххытәны, Кабардакә хлыбааны, хәрхәтәкәа ацхыраара рахтарц. Кәтешьынтәи амәа аладатәи Ашәантәыла Лентехика игоуп азиас ахыхәла. Лентехинтәи ашныкәа исыштыт ателеграмма, атыхәтәантәи асалам шәкәкәагы сентиабр 8-9 рзы. Уантәи Лапурака хәтцит сентиабр 12, хәзлацоз амәа Краснаиа Полиана ала иган, уанзәгә амашына бжысуан, нас Лапуранза 25-ка км ицон. Атыңкәа пшзаран. Сентиабр 19, асаат пшыба рзы хназеит Кавказтәи ашыхәхытәртәнза. Анакә, ахытә гәгәа, асы, ацәа. Ари ашыхәиеркыра Аңси, Кабардино-Балкария, амадатәи Асестиеи еиқәызтәхауа хәаауп.

Сентиабр 20, Лапурантәи 18 км хәхәлит. Имзытго ацәақәа реиқәышшырақәа дуун, зны-зынла асыңса былган иахгәйдлон. Хыхә хәхәнеит иахаулак. Асы дуун. Сентиабр 22. Шаривецк ахытәртә. Арака ар хытәылхны хылеит, итәхәауан ақәашыкәша.

Октябр 15, асаат пшыба рзы хдәыкәлеит пшыхәра Шаривецкынтә Кабардино-Балкарияка ххы рханы. Адырәаены ашамтәзы ашыхә хытәит. Абыжбатәи аротә рказармафә хнеианза 800 м шәагыз хәан-

гылеит, хәхәрбейт. Нас ашыжы, асаат быжыба рзы хназеит абыжбатәи аротә ахытәаз. Нарзанк ыжәны, аказарма атуан ахы хәхәаны хәцәеит. Октябр 18, асаат 6 рзы, еицә хдәыкәлеит пшыхәра. Аладатәи Балкарианза хназеит асаат пшыба реиңш, амәа зегы ақәеи аси леиуан, аха Балкариа амш бзиан. Нас дәча хәбака км. хцон абжьратәи Балкарианза. Уа ауа хәангылеит. Хәпсы еицәкны адырәауа асаат хәа рзы амәа хәкәлеит. Амәа хәхынзәкәыз пшыкәкәа хәаны анемеццәа иахцәыргейт, азәы дырштыт. Иахәбалак шьхаран, ауасақәа рхәыртә тыңкәа ракәын. Хәангылеит фермак афәи, хәпсы еицәхит. Нас атыхәтәан хназеит қытәк афәи. Ара кыкәыран. Ауа ашкол афәи хәцәан. Уантәи ххынхәит адырәаены октябр 23 рзы, ахәылпәз асаат 6 реиңш абжьратәи Балкарианза хнейт. «Нас хәпсы хшәон. Октябр 25 ахәылбыхан хәлеит абыжбатәи аротәфә, уантәи хәндәыкәла, октябр 26, асаат хәа ацәагәаны Шаривецк ахытәртә хназеит, аха иаркын. Ара ихәкәшәеит ашәанцәа гәыпшкәкәа, аротә аицәабы ихәтыпуаф дырштыт. Урт асытәхәа итанархәкәаз рьпшааразы аимдара иафәи.

Лапурака ххынхәит ашамтәз. Уа хәхынзәгылаз-ноиабр мзасы зынза иакит Шаривецк ахытәртә, абыжбатәи аротәи хәрей аимадара хдәыгит. Ихәуит адта ЦКА КП (б) акынтә хымтәда аимдара шыкәхәргьларц, ахытәртә иахыганы ар ирәагарц амфәи, иара убас цытрак аштыхә абатәлион акынтә иаарыштыт тонак ачашыла, аха мдәбжанза хәнеи, егәхәундәз асы хаунамыштыт, иаанхәжыит ахытәртәфә ар ртәартәфә. Фымш рыштыхә асержант Костини сарей аротә акомандир хыцны хәышәкә метра хнасыкәхән, хәштыхә иаауаз ахәкәымы, абатәлион аицәабы, уи ихәтыпуафәи мдәбжа ихынхәит. Егьырт ахыкә хәмәа иацәхәит, аха асержант деицәахон, ацәа дакит. Хгәжыны инапкәеи ишәпкәеи ркәычуа, дхаманы аштыкәкәа Шаривецкәа хдәыкәлеит. Ахытәртәфә хәхәшәеиз, ацәа убас игәгәан, хәлацымшкәкәа ацәаршәкәа рхынхәлон. Хгәжыны Лапурака хәанаи нахыс, уаха иапшыхамгейт ацәа. Ари 1942 ш. ноиабр мза акәын. Иара Лапурагы ноиабр нахыс асы рацәаны иштыан. «Нас ашыхә ашәапахыи абнацәмақәа ахылыбауаз ахы сөызәа Хәпымбаки сарей шәарыцара хәеит, асы метрак еихән. Хныкәеит шәжәака км., ханыхынхәуаз ихәулак цәгыла хназеит хызыцәа ахытәаз ақынза.

Аштыхә, икалеит адта – декабр 4 наркны 10-нза, ишәкәхәлакгы псыхәкә кәтәны, Шаривецк ххәтәны Балкарияка абыжбатәи аротә ахыкәз ахы хәталаны, урт рьцхыраарала афашит десант пшааны итәхәрхарц. Ари адта нагзашә амамызт-асыңса хәштыуамызт, итанархон хәкәкәынцәа. Декабр 12 азы ихәуит адта иалххыртә еихә алазара змоу 30-шыкә иабашьцәа иабашьратә дта анагзараз. Ишәкәыргылан алейтенант Биджелов дызхәгылаз агәыртә рсиа, уахә салан саргы. Сара исыдыртыуит испшәарц асафәи изланыкәашә ашәақәаеи изыртәхә аспиртә рьжәтәи. Ауа амәа хәкәлаанза испшәаит арт зегыи, иагәсоуит арәхәаңхыыз ар рфәаңхә-абас иралсны адта ахынасыгыз азы.

Декабр 12, ацәа асаат аказы хдәыкәлеит адтәхыи. Амш еилган, асы уадышәара иназон. Ар рымдәаф ахырхәртәтә дырғәкәа (аорентиркәа) ргыло ицалатәын. Сара шызас аимадаф (асвиазист) Зарбзиа дзыштыхны, аколлона рапхәа хылыны хнеиуан. Иабашьра хәлагеит Георгиевскынтә-абнаршәырафә хрыштышәарыцон

адесант. Астаршинас сахыкәз азы командрис скартцойт хкомандир дантәха. 27 саат рыла адта нахыгәеит, аха адесант ртархараан Моздок азааигәара сырхәуеит, снацәхың ахы ихнацәеит, амәахы шьапкәагы ацәа иакуеит. Насгыи, шытәхәла ханыхынхәуаз, абыжбатәи аротә иабашьцәа рацәаны асыңса иагеит, иахцәыгит ирацәаны ацәаңхәны-аминаршәақәаеи атанк иақәдыргылоз ахытәсагыкәаеи. Урт рыкәын асытәхәа итанархаз аеқәа.

Адта нагзаны хәхынхынхәыз азы аицәабыра итабуп хәа хәрхәеит. Сара акомиссар иагылыз рхыңхәызарафәи дықан, иара убасгыи, дықан аполитинформациакәтәафәи. Аштыхә ддәыкәыртыуит Аахытә Кавказтәи акадркәа рыхәтәхыи, ирратә хызы иташәкәыргыларазы. Дахьааз, дныркылоит афәар арра матура дыртаразы воирукс. Азәгы издыруамызт иабашьра анейлгоз, иацәхын иабашьра иазкәаз ауаа. Арахь Радион иашыцәа дәча хәык афронт иалагылан-Степани, Кәынцали, Ниази. Кәынцал, усқан дтәхеит хәа ашәкәы шырзаазгыи, Керч амцан дыткәаны ага илагеркәа дыртәшәахызаарын. Иабашьра аштыхә, егьырт пытшкәкәа афәи, адуней дакәыршәны ддырхынхәуеит ашныкәа.

Радион иабашьра адәафәи иаапсарақәа рзы ианашьан ахәынцәартә ахәтыртә дырғәкәа: «Ацынтытәылатәи Иабашьра аорден ашбатәи ашәоз икәша-мыкәша икәз иуаажәлар, иашыцәа, иуа-итахы. Ихәтәи интерескәа мап рыцәкны, иара ицитцарц итәхыз асахәтыхратә академияфә ицәра ааныжыны, ацара диртоит иашыцәа фыңейе иахәшәеи Москватәи ирейхәзоу ацараиуртәкәа рфәи. Урт рыпсадгьыл иазыхынхәуеит иааңсара иаңсаханы-рыңсы ахынзатәз афәар раазара рнапы алакын Лыхны, Мгәызырхәа, Приморск, Жәандәрыңшы ашкәкәа рфәи.

Иахәрак Радион дзыргәыргәыз дреиуахейт иашыецыи Ниаз-Миша. Уи икәра шмачызгыи иабашьра ддәыкәыртыуит уахә ацара зәацәхәызкыз азәы ицынхәрас. Уи иеибашьратә мәа назойт Берлинынца. Деибашуан атанк ала, далахәын Кәбан, Ростов, Воронеж, Европатәи атылақәа-Иугославия, Румыния, Болгария, Венгрия ртарцәрақәа. Ахәрақәа шиоухызгыи, абомба анышә шикәнапсахызгыи деитәхынхәуан иабашьра адәахыи.

Иабашьра аштыхә ашныкәа даныхынхә дтәлоит Москватәи Ахәынцәартә университет. Икалам итыцтыуит аңсуа иабашьра Хынтыргә Мхонцәа иазку ашымтә «Иван Ахәзәец», аписәкәа жәпакы. Аофицер Чамагәуа Михаил ианашьан амедалкәеи аорденкәеи рацәаны, иара убас Аңсны хәык Аорден Ахы-Апша зауқәаз рхыңхәызара далан. Арцәафәратә усурәфәи иаапсара рацәан, Лыхны ашкәкәа афәи еиңкааит атоурыхтә музей.

Радион исахәтыхымтәкәа еидәхәаланы атуан инацәкнеицәаит, мышкы зны инасыгзап хәа. Аха уи шгәахәараз иаанхоит! Урт, инапы итыцтыз асахәкәа гәларшәагас икалоит.

Радион иапцәеит ацәацәара пшза. Ихәтә фыза Агрпха Раисиеи иарей иразеит пшыкәкәа ашшара, дахытәи

афәазара», амедалкәа- «Агәымшәаразы», «Кавказ ахычаразы», «Германия аиааиразы», «Хәмеигзаралатәи ацәабаазы», нас Аиааира аиубилекәа зегы рызгыи.

Иабашьра аштыхә 1949 ш. Радион дкартцойт Аңандара ақытәсовет жәлар реизора амазаныкәагысы. Ари нахыс иалагоит Радион икытәз иаапсара атоурых. Икамызт дызлахәымыз, инапы злакымыз хытәкә арака. 1951-1963 шыкәсқәа рыоңуцка аус иуан Аңандаратәи Жданов ихыз зхыз аколнхара ахантәафәи, апартиатә хейлак амазаныкәагысы, Цәретели ихыз хыртәз аколнхара ахантәафәи, жәлар реизора адепутатс. Илшаратә даньырба, Радион ицәра аццәаразы апартия аицәабыра дрыштыуеит Қартка-Ирейхәзоу апартиатә ашкәахә. Атыхәтәан дахәгылан еидыртәз әзеижәтәи апартиезд ахыз зхылаз Аңандаратәи аколнхара. Уи нахысгыи икәра акыр инеианзәгы имәапымысыцызт Радион дызлахәымыз, мазаныкәагысы дызмамыз еизарак. Икәмызт ақытә иазауаз асасқәа пату рыкәтәрей рпыларей далахәымкәа, еимақыкә зманы идгылоз реиныршәара илымшакәа.

Радион ицтәсааратә мәа зегы рызкын бзиа иибоз, дызцәыма-

урт ацара дыртәны ршыапы рыкәыргыларә, иматәцәа рылагәыргыра.

Зыпсадгьыл атоурых иазфәлымхәз, уи иахызызауаз Радион ихәа дуны ихигейт еицә дызхаанхаз Аңснытәи Ацынцәтәылатә еибашьра. Хымтәда, акы еицшымкәа деигәыргәон Аиааира, Аңсны Ахыңшымра, аха иңсәаара хәантартоуан афәар ртәхара, знышәара удафәыз ацәызкәа. Игәы итцхон Аңсны этәгылаз амчымхарақәа, итәхын ижәлар азә инапы ианымпшуа еидгыланы афәара амәа ианьларц. Аңсра алақтә итәпшхәоу аңсәаара еихә ахә ишыоит, еихә иныруеит ихадароу, ауафәи изы ижәлар рразкыи.

Радион Чамагәуа идуней ипсахит, аха иара иштыхыз еиңш, иахәа Аңсны ануп аиңейра, аизхәра амәа-абас иара иеиңш зыпсадгьыл азы зхы иа-меигзоз, жәынгы-ғангы абипарақә ртәи иашәкәа рьбзоурала. Радион игәарацәа итыңуа ахәычыштыбжә ағара унаргоит, иагы ааңсара аццәаргы аңсәаара уи шгәыргәроу аңейицә аномоу.

Хәштра рыкәымзаит хдәиңш ла-ша иазыкәпоз афырхәкәа рыхызкәа.

**Рамфәла Чамагәуа,
Дәрыпштытәи абжьратә школ
адиректор**

Аиааира Ду–80

1945–2025

АИААИРА
ДУ АМШ!Арасазыхъаа хъоурых
Хәыхәыт икынтәи

■ Ауаажәларратә усзуфы, ами-лат-хыпшымратә қәдара аветеран, Леон иорден занашыу, аподполковник Хәыхәыт Шыаликәа-ица Бганба акыр аамта еизигон, Арасазыхъ ақыта иадхәалоу аматериал. Уи ақыта атың хызықәеи, иалцыз ауааңсыреи, насгыг гәғәала аыбаба здибалаз, 1941-1945шш. рзы Адыңыңтәылатә еибашыра ду аан зыңсадгыл зхы ақәызтәз Арасазыхъаа ртоурыхқәеи ирызкуп. Ара икоуп шыта иузышыақәмыргыло, иузымңшаауа, хәыз-мазам афактқәа акыр. Итахаз аибашыцәа рсия агәылсаауп Хәыхәыт Бганба иусумта ақынтә. Иара иусумта «Арасазыхъ» тытыр аул, уажәазы итаацаа ақәшахатны, иусумта ақынтә ишыақәсыргылеит 110 жәла. 111-тәи сара иацыстәит. Иара дахәахъан абри аусумта Руслан Қапбеи сарей ихахартәарц, иацданы иахәырц. Аха иара идунеи аниң-сах, ихазбейт макъаназы иара ишиоыз иа-анхажырц. Арака иаахгомт Адыңыңтәы-латә еибашыра иадхәалоу ахәта.

Инна Хаңыымңа

1941-1945шш. рзы
Адыңыңтәылатә еибашыра ду
аан зыңсадгыл зхы ақәызтәз
Арасазыхъаа

1. Амчба Канта Махаз-ица
2. Амчба Кәыта Кәакәана-ица

3. Амчба Тархана Кәакәана-ица
4. Амчба Команда Никәала-ица
5. Амчба Кыңса Камшышы-ица
6. Амчба Радион Алықыса -ица
7. Аргәын Уанчка Махьал-ица
8. Аргәын Кәчыр Махьал-ица
9. Багателиа Ақсент Патыхә-ица
10. Багателиа Шыақа Патыхә-ица
11. Багателиа Иақыб Нарықь-ица
12. Багателиа Зосим Нарықь-ица
13. Багателиа Шырыф Хәсеин-ица
14. Багателиа Кәыкәа Дарсун-ица
15. Багателиа Шамил Рашыт-ица
16. Бганба Басарион Хабыың-ица
17. Бганба Уартан Хабыың-ица
18. Бганба Кынта Хабыың-ица
19. Бганба Колиа Зафас-ица
20. Бганба Санарда Хәажәы-ица
21. Габниа Ермин Арсана-ица
22. Габниа Иликәа Хәтхәа-ица
23. Габниа Мама Раңка-ица
24. Габниа Шыалуа Уасил-ица
25. Габниа Сиуарна Шырын-ица
26. Гогиа Леуа Гәңыыл-ица
27. Гогиа Караман Гәдлач-ица
28. Гогиа Тита Кәата-ица
29. Дарсалиа Ганиа Хакәың-ица
30. Дарсалиа Шықар Хакәың-ица
31. Дарсалиа Аслан Хәына-ица
32. Дарсалиа Сардион Патыхә-ица
33. Дарсалиа Чыта Кыбжыа-ица
34. Дарсалиа Шәакәа Кәымпрышә-ица

35. Дарсалиа Васиа Жәыжә-ица
36. Дочиа Кәчыр Дигәа-ица
37. Дочиа Кака (Николаи) Дигәа-ица
38. Дочиа Тандел Дигәа-ица
39. Дочиа Леуа Гәдлач-ица
40. Қапба Николаи (Чычыкәа) Зыкә-ица
41. Қапба Маңыга Шыахан-ица
42. Қапба Каманда Разан-ица
43. Қапба Иван Хакәың-ица
44. Қапба Кәакәач Чыч-ица
45. Қапба Цыоңа Хәынт-ица
46. Кәкәбаа Адгәыр Чычыжә-ица
47. Кәкәбаа Пониа Чычыжә-ица
48. Кәкәбаа Цыақа Сыкәын-ица
49. Кархалаа Мышыа Ханашә-ица
50. Кархалаа Чыка Кәәла-ица
51. Кархалаа Грышыа Кәиңә-ица
52. Кархалаа Арсана Цыкәа-ица
53. Қаңыи Лагә Даут-ица
54. Қаңыи Естат Тага-ица
55. Кобахыи Мышыа Алиас-ица
56. Карди-оглы Шыақыр Арушыан-ица
57. Қәтелиа Акакь Кадыр-ица
58. Қәтелиа Махты Кадыр-ица
59. Қәтелиа Нестор Кадыр-ица
60. Қәтелиа Маңыга Кадыр-ица
61. Қәтелиа Темоша Кадыр-ица
62. Қәтелиа Владимир
63. Кәыңба Санарда Кәрыңә-ица
64. Кәыңба Кәашә Кәрыңә-ица
65. Қайтанба Махаз Кам-ица
66. Қайтанба Махьал Кам-ица
67. Қайтанба Пила Кам-ица
68. Лагәлаа Иуака Шыахан-ица
69. Лагәлаа Иасон Хәыршыың-ица
70. Лагәлаа Уаниа Хәыршыың-ица
71. Лагәлаа Уанчка Хәыршыың-ица
72. Лагәлаа Леуарса Кәыч-ица
73. Лагәлаа Панцра Кәыч-ица
74. Лагәлаа Нестор Нарықь-ица

75. Ламиа Антон Чычың-ица
76. Ламиа Ианкәа Фаң-ица
77. Ламиа Арушыан Есыф-ица
78. Ламиа Арсана Чаңага-ица
79. Ламиа Мңыың Шыахир-ица
80. Ламиа Цыамал Чаңага-ица
81. Ламиа Солдат Кәаста-ица
82. Маланзиа Шыаликәа Патыхә-ица
83. Маршыан Уарлам (Гоңа) Озбакь-ица
84. Маршыан Хырыңс Озбакь-ица
85. Марцхәлаа Володиа Шыахан-ица
86. Марцхәлаа Кәашә Шыахан-ица
87. Марцхәлаа Мушыни Шыахан-ица
88. Марцхәлаа Цамал Фаң-ица
89. Марцхәлаа Нисор Камшышы-ица
90. Нанба Сафрон Мажыагәа-ица
91. Нанба Исидор Мажыагәа-ица
92. Ратиа Владимир Саат-ица
93. Ратиа Андреи Дауд-ица
94. Тхәитцыкә Тәмраз Саид-ица
95. Тхәазба Кәчыр Кәәгәса-ица
96. Уардиа Леуард Титу-ица
97. Хаңыымба Грышыа Чына-ица
98. Хаңыымба Нестор Чына-ица
99. Хаңыымба Паң Белал(Баз)-ица
100. Хаңыымба Иасон Чаба-ица
101. Хаңыымба Маңыга Абас-ица
102. Хаңыымба Иакәыб Абас-ица
103. Цылыкәа Цам Чаңса-ица
104. Цылыкәа Лаңыга Рашыт-ица
105. Цылыкәа Сырбей Бақытар-ица
106. Цылыкәа Баңыга Ханашә-ица
107. Цуртцумиа Ладмер(Владимир) Андреи-ица
108. Чкәан Сандра Хабыың-ица
109. Черкьезиа Чыка Мды-ица
110. Чхетиа Чаңа Мшыыкәа-ица
111. Шарапизе Ладикәа Арсент-ица

(Иацу ыкоуп)

Кәтолнтәи Берлинынза

■ Ишдыру еиңш, сынтәа (1941-1945) шықәсазтәи Адыңыңтәы-латә еибашыра Ду еилгеиңжәтеи 80 шықәса ахытца азгәартә-ит. Убри инамаданы, еиуеиңшыи агәалашәаратә, атоурыхтә цакқәа змоу аусмәаңгәтәкәа мәаңырго-ит Аңсны араионқәа зегьы ркны. Иазгәатәтәуп, Аңснынтә Адыңың-тәылатә еибашыра Ду ишалахәыз ардәрцәеи аңхәәеи зықшыла. Уажәы схи иасырхәо аматери-ал аагоуп Гиви Цнариа ишәкәы «Кәтол» акынтә. Убас Очамчыра араион Кәтол ақыта атеиңәа аң-садгыл ахычаразы ицеит – 265-шык. Урт рахәтә 130-шык инарехә-ны аибашырахәтә изымхынхәит. Гәымшәарыла, ахатцара аарпшыи итахәит, икоуп урт рхыңхәзарәчы хабарда ибжыазыгы.

Стелла Сақаниа

Рыңсы таны зқытәхь
ихынхәыз 132-шык,
ыкоуп. Урт иреиуоуп:

1. Абранзиа Андреи
2. Ашызба Лиуба
3. Ашызба Тәмраз
4. Агрба Бабахь
5. Агрба Ваниа
6. Агрба Ианкуа
7. Адлеиба Спиридон
8. Асланзиа Алексеи
9. Басариа Аткуа
10. Басариа Ваниа
11. Басариа Володиа

12. Басариа Гәңыың
13. Басариа Ирод
14. Басариа Кацман
15. Басариа Лена
16. Басариа Ушанги
17. Басариа Шыаликәа
18. Басариа Шыоңа
19. Бебиа Артиом
20. Бебиа Павлуша
21. Бебиа Хәампа
22. Бебиа Ианкуа
23. Бзаркал Чита
24. Бигәаа Бабос
25. Гармелиа Илиа
26. Гәынцыи Артиом
27. Гәынцыи Илларион
28. Гәынцыи Хачик
29. Гьергыи Нестор
30. Гәаланзиа Ақсент
31. Гәаланзиа Лео
32. Гәаланзиа Махаз
33. Гәаланзиа Нури
34. Гәаланзиа Хәыта
35. Гәыргәылиа Алмасхан
36. Гәыргәылиа Пупул
37. Дарсалиа Туча
38. Цыалағониа Дур
39. Цыалағониа Ила
40. Цыалағониа Колиа
41. Цыалағониа Лад
42. Цыалағониа Тема
43. Цыынцәал Кучыр
44. Цыынцәал Тарашь
45. Звилаиа Аргент
46. Звилаиа Ақсент
47. Звилаиа Пип
48. Зизигури Платон
49. Зантәриа Аллук
50. Какалиа Алиошыа

51. Касланзиа Валикәа
52. Касланзиа Махаз
53. Қәаранзиа Бесо
54. Қәаранзиа Илларион
55. Қәаранзиа Ражден
56. Қәарцхәа Шыалуа
57. Кәыгцниа Иазбей
58. Кәкәлиа Володиа
59. Кәкәлиа Цыота
60. Кәласониа Мельтон
61. Коғониа Леонти
62. Коғониа Михаил
63. Коғониа Радион
64. Коғониа Шамиль
65. Колбаиа Баграт
66. Колбаиа Баграт
67. Колбаиа Куш
68. Қорсаиа Вианор
69. Кәартаа Андреи
70. Кәтарба Ардон
71. Лашәриа Вик
72. Лашәриа Володиа
73. Лашәриа Даджь
74. Лашәриа Платон
75. Лашәриа Разан
76. Лашәриа Солдат
77. Лашәриа Тәмыр
78. Лукаа Терент
79. Маниа Алексеи
80. Миқәа Ирод
81. Мықәба Камыгә
82. Осиа Валентана
83. Осиа Володиа
84. Цылаванзиа Шыаликәа
85. Папаа Грышыа
86. Папасқыр Ардил
87. Папасқыр Колиа
88. Папасқыр Пыта
89. Папасқыр Степан

90. Папасқыр Татиана
91. Папасқыр Шыоңа
92. Папасқыр Шура
93. Пухаев Грышыа
94. Рикәаа Шамиль
95. Сабуа Махаз
96. Сабуа Таниа
97. Сабуа Татуша
98. Сазба Жьоржь
99. Сақаниа Гыыз
100. Сақаниа Чыгәыта
101. Сақаниа Маң
102. Сақаниа Тарасхан
103. Сорокина Антаниа
104. Субелиани Баз
105. Тапағәуа Алиошыа
106. Тапағәуа Баграт
107. Тапағәуа Цыота
108. Тапағәуа Зина
109. Тапағәуа Фамил
110. Харцәелиа Тыш
111. Хашба Уарлам
112. Цнариа Цыансыхә
113. Цнариа Партен
114. Цнариа Туча
115. Цнариа Фома
116. Цнариа Шамиль
117. Чагәаа Акаки
118. Чагәаа Ақсент
119. Чагәаа Мыча
120. Чакватәзе Елизбар
121. Чегиа Радион
122. Ченгелиа Иазбей
123. Чыргынзиа Хыгу
124. Черкьес-оглы Феми
125. Чкадуа Володиа
126. Чкадуа Доменти
127. Чкадуа Кирилл
128. Чкадуа Леуарса
129. Чкадуа Сарапион
130. Чкадуа Сардион
131. Чкадуа Иатма
132. Шьониа Алексеи

Асолдат Ихәтгәын

Кь. Агәмаа

Ахәы акәапра аиаңәараң
Аңша ахыңәыуа уахынла,
Хәтгәык гылоуп амацара
Икәабоушәа лагырзыла.

Солдатк дыңәоуп, дґыхазом,
Иан дылбашам шыта иара,
Иахьа урт еиңәыхароуп, –
Ирыбжыами адамра.

Азаза анлеиуа аңсабараң
Ахәтгәын агәы иныкәтәлоит.
Иакәша игыло аңсагәара
Ан арыцха дныкәтәлоит.

Амра цара налаңхар
Азаза ныкәбоит ахәәґы.
Ан икалтәо алагырз
Иазырбашам ус акы

Асолдатк ишхьчоз абзаара
Илашарбагоуп иахьа абра,
Зыхьшәа ирыңлоит: амазара,
Амч, алшара, агәазхара

Н. Кәыгцниа

Уи афырхәйә, зхы шытыхны,
Пхьака иңшуа, хьайра камйә,
Дааирашәа абри ааңына даңны,
Даагылошәа, дгәыргәыо хәгәтә.

Хаха ага иңылоз, ижәылоз,
Изыхьчоз ауаңи, ауағреи.
Ишыапаны ашәтқәа
шытарйоит инаган
Афырхәйә – хызыла итәхаз.

Аиааира Ду–80

Аишьцәа Гагәылиаа

Иҕымцәааз ахәышҕаара

Альбина Жыба

■ Германия Асовет Еидгыла иа-накәла аеныҕцәкә, Апсны аҕеицәа авоенкоматкәа рахь инеуа иалагеит афронт ахь ирышьтырҕаз ахәара ҕацо. 1941 шыкәса ҕынҕы 4 инаркны 19-нза 5 974 арзаһал алатан. 16-17 шыкәса зхыҕуаз арҕарҕаа рыкәра иаыртҕон, афронт ахь ицарҕаз.

Иаарту, ишьақырҕәгәоу адыррақәа рыла Аҕынцәылатәи еибашьраһы Аҕснынтә иҕеит 55 нызыкыҕык инарыцны. Апсуаа еибашьуан – аҗәәдән аҕы, амшын аҕы, адҕыл аҕы. Аибашьра аҕнытә ихымхәит 17 нызыкыҕи бҕаки.

Аха, ари ахыҕһазара акырза еи-хауп зхәо аҕоурыхтәащәаҕы ыкоуп. Избанзар, уи аамҕазы ирацәаһын апсуаа харада ахара рыдҕаны иҕакыз, урт рхы ҕырырҕаз аибашьраһы иҕон хатәгәлҕарала. Ахарапса здыз абаталлионкәа ирхырыҕһазалон. Уи иаанагоз, аибашьра рыҕсы ҕаны алҕһа рымамьзт ауп.

Ус иҕаз аҕаацәара иалҕыз роуп аишьцәа Александр и Михаил Гагәылиа. Урт раб, Давид Гагәылиа, Нестор Лакоба дизааигәан. Уи атәы лыҕуеит Екатерина Бебиа лышәкәы «Иагоу ахьзкәа» аҕы. Иҕоуп афотоҕымҕағы, Нестор Лакобеи, Давид Гагәылиеи, Семен Гагәылиеи еидгыланы. Давид иҕкәын аҕыбҕһаньтәи иареи ирзын ашыкәс еиҕәатцәкәа раан. Лыхны иахынхоз иахцан иаанхаз егырт Михаил ихәыцкәағы. Ран

Знызатцәык
иадымзаргы

Аиааира хзаазгыз

Илана Пачлиа

■ Аибашьра – шака иханҕоузеи ари аҗәә. Шакаһы рзы ирыцҕара-хазеи, шакаһы еиҕымнатәыда...

Зхәыцкәа мбакәа зыдуеи зыҕсахыз дреиуоуп сабду, Пачлиа Хәыта Петра-иҕа, уи далахәын Аҕынцәылатәи еибашьра ду. Диит иара 1910

заа дрыҕһаһын аҕынтә урт аазара илгеит раб иахәшыа. Аһнәта ашә аркын, ахара здыз аҕаацәара хәа ахьз рыхҕаны. Аибашьра ианалага, Давид иҕкәынцәа ҕыҕыа, Александр и Михаили рыкәра аҕанакит. Иҕеит афронт ахь. Урт хымз Батым иҕан. Аполитикатә репрессиа иатданакыз аҕаацәара аҕынтә иахыҕыз, рыҕәра рҕомьзт. Аха, аамҕаақ рнаһс ишьҕын аибашьра ацәахәаһы.

Аишьцәа реибашьратә мәа кы-пхьуп «Аҗәлар ргәалашәара» хәа хьзыс измоу асаит аҕы. Гагәылиа Михаил Давид-иҕа ихьз хәоуп аҕшьбатәи аҕаиртә архәта арҕаҕшыуаһ хәа. Иара ианашьоуп ҕ-медалк. Аибашьра ианалага инаркны Михаил абаталлион далан. Гәымшәак иахасабала ихы ааирҕшит. Илафхәареи икәашареи рыла аруаа ргәалаҕазаара шьтихуан. Ар ҕаҕш аҗәыларакәа анымҕаҕнагоз, уахи-ени аҕа ихы дацәымшәака адҕакәа наигзон.

Михаил иашьеиҕаб Александр иакәзар, 739 ателеграфтә-арҕыларатә рота далан 47 арратә хәтаҕы, асерҕант еиҕы, Аецәа ҕаҕш аорденкәа ҕба ианашьоуп, иара убас, акыр амедалкәа.

Ихатара шьақзырҕыло ашәкәаҕы иахәоит: Александр аибашьра ра-пхьатәи амшкәа инаркны дҕырҕшы-ганы дшыҕыз, инапы ианыз адҕакәа зегы шынаигзоз. Еихарак иеаликааит 1945 шыкәсазы ианартәи аҗәыларан.

Аишьцәа ршыҕыҕы Берлинынза иназеит, еибганы аибашьра иалҕит. Михаил аһныка дхынхәит 1946 шыкәса рзы. Александр - цшышыкәса рнеиһс, 1949 шыкәса рзы. Александр иҕаацәа дҕахәит хәа аҕын ишырдыруаз, ашәкәы еиҕәатцәа рзааһын.

Уи Лыхныка дшыхынхәыз еи-пшцәкәа иҕынцә дахылеит, Давид

шыкәсазы Очамчыра араион, Цәкәашь аҕыҕан. Имачмызт уи иҕәткәа, аха...

Гагәылиа иһнәтаҕы иҕыцәаахьаз ахәышҕаара амца ҕаҕһа еиҕәы-леит. Хара имҕакәа аҕаацәара дала-леит, динасыҕҕеит Фениа Цыҕәҕа. Урт ирхылҕит хә-ҕык ахәыцкәа. Иара аколнхараҕы жәохә шыкәса аус иуан, дбригадирын. Александрҕы аҕа-ацәара далалеит. Иҕәһаншьап мызит, ҕыҕыа ахшара иаазеит.

Арепрессиеи ҕ-еибашьраки зхы-згыз аҕаацәара иахьаҕы Лыхны рҕынцә иахуп. Михаил иҕеиҕаб Заур аҕаацәара ду дахагылоуп. Абиҕара-цыҕһаза реибашьра рымоуп хәа, Заур апсуа жәлар рҕынцәылатә еибашьра даветерануп. 4-тәи Афон-Ешыратәи абаталлион Гиви Смыр командирс дызмаз далан. «Сарҕы аибашьра салагылан, аха дара ирхы-тырҕази, хара иаххасызи узеидкы-лазом», - иҕәоит Заур. Михаил дызхы-сыз атәы аиҕахәара бзиа ибомьзт рхәоит аҕаацәараҕы.

Михаил иҕстазаараҕы ҕ-еи-башьрак дырхаануп. Иҕкәын абҕьар данатҕагыла, иҕаца аҗәә лнитҕеит, аҕәара ашә шалмаркуа азы. Лара ла-бхәа дылгәаларшәо илхәоит, даара дшыҕьбараз, аха убри аан дшыҕы-былҕыз. «Аҕәҕыц бзиа иҕан, акы-раамҕа дцәаҗәон, аха зегы илхәа-рызеишь хәа иаҗәа иазызырҕуан», - инаҕылҕоит Лариса Барцыц.

«Даара бзиа хәибон. Ибҕы шыҕынхы дхәцәаҗәозомьзт, дсацәа-хны хәа ахаан иҕгәалашәазом. Са-ныхәычыз иҕәәкәа сыкәыртәаны сныкәиҕон. Ашкол ахь днеиуан. Акласс анҕытцәи ауруккәа анҕамаз, ааҕһара иртон аибашьра атема далацәаҗәар-цаз. Иара абҕьар бзиа ибазомьзт, иашәымхәан хәа хәиҕәалон. Иҕә-лаҕазаара аныбзиаз аҕоурыхкәа сзе-итиҕәалон. Сарҕы стаацәа рҕоурых аинтерес кны сазтаауан», Михаил - дигәалаиршәоит иабду Дмитри.

Михаил иҕстазаара далҕит Апсны жәлар рҕынцәылатәи аибашьра еилҕарҕаз хәычык шагыз, цыыббрам-за 8, 1993 шыкәса рзы. Александр иакәзар, идунеи иҕсахит 1989 шыкә-са рзы.

Аҕынцәылатәи еибашьра Ду аҕы ирацәоуп апсуаа рлагала. Ирацәоуп аҕоурыхкәа иаартым, зызбахә хәам. Апсны иалҕыз афронт аҕы иа-адырҕшыз аҕымшәаразы азәырҕы иазгәатоуп иреиҕазоу ахамҕакәа рыла.

Апсуаа афронт аҕы адаҕы, рлагала ыкоуп атыл аҕы. Аибашьра цон Ап-сныҕы. Кавказ ахаҕиҕтәра – аибашьра зегы аҕы иахәда аиааирақәа иру-акын. Санчара, Марыхә, Клыхура ахытырҕакәа рыла анемец фашист иеҕишәон Апсныка ааиразы, аха аҕа даанкылан. Анаһс имҕаҕыз аҗәыла-рақәа ирыбзоураны Пцхәы тарҕаны, анемецкәа хьатыртә иҕатан.

Хәыта дшыкәыпшыз иҕҕеит иҕа-ацәа, днаазеит иаб иашьа. Даныҕе-идас аус иуан аҕытәтә бҕьаратә ашколкәа рҕы. 23 шыкәса шихыҕуаз далалеит аҕаацәара, аибашьра иала-гаанза ҕыҕыа ахшара ихьан. Хәыта Петра-иҕа аибашьра дшыҕыз иархәе-ит дышиоуз аҕа, иҕәыртәра хәаа ама-мызт, аха аби аҕеи еибабартә алша-ра зыҕамлеит. Хәыта Пачлиа дҕахәит 1943 шыкәсазы, джул Краснодартәи атәылаҕацә, Закатаи Вереновски аҕа-блаҕы.

Иҕа Вальтер иаб иҕәалашәара хәа-аго иҕәлоит: «Знызатцәык иадым-заргы саб илакта сҕаҕшыны сыкәз-гы...» - хәа.

Иҕамлааит уаҕа аибашьра. Хаштра рыкәым аиааира хзаазгыз!

Чыка Пачлиа иҕоурых

Пшьҕык аишьцәа
рлахьынҕа

Елана Лашәриа

■ Сынҕәа иазгәахҕоит ары-цхә ду–80 шыкәса ахыҕтра Аҕынцәылатә еибашьра Дуззаҕы иҕаз Аиааира. Шакаһы афырхәцәа рызбахә рхәахьо-узеи арт ашыкәкәа рыһонҕа, аха шакаһы зныкыҕы рызбахә рымхәаци. Аҕынцәылатә еи-башьра ахы инаркны аҕыхәтә-нынза иаҕылҕыз, Берли-нынза инези, зышцәа х-ҕык аибашьраҕы хабарда ибҕьазыз дреиуоуп Очамчыра араион Цәкәашь аҕыҕа иалҕыз Чыка Пачлиа.

Цәкәашь аҕыҕа анхәцәа Зафас Пачлиеи уи иҕшәмаҕһыс Хы-фа Сабекиаҕаи ираазон ааҕык ахшара, хә-ҕык аҕацәеи, хәык аҕһацәеи. Унеишь-уааишь хәа зархәоз Зафас Пачлиа ихшара апсуауак ишиқанагоу еиҕш, иҕацәа аҕымшәареи, апсуареи рылаҕаны иаазеит. Азә еиҕа азә теитыҕшла далукаауа иҕаз арларцәа рыҕеыр-бара аамҕа иҕаҕылан Аибашьра Ду ианалага. Ускантәи аамҕазы 33 шыкәса ирҕагылаз, аишьцәа рҕыбҕһаньтә - Чыка Пачлиа аҕа-ацәара аҕиҕаһын, иман ҕыҕыа ахшара – аҕеи аҕһаи. Цәкәашь-тәи ардҕы аибашьра ихьзеит Асо-вет Еидгыла архәтәкәа руак аҕны арра дшахысуаз. Араҕа иҕәатәуп ускантәи аамҕазы иҕәһанни арра шырхьрҕоз, уажәеиҕш ашкол иша-алҕалак ирыҕһомьзт. Еибашьра иргейт Чыка иашьцәа хәыкыҕы-Аугьен, Алиоша, Цыҕыз. Зегь ире-ихабыз рашьа Самсон затҕык да-анхәит раб иҕәараҕаҕы, уи афронт ахь дрымҕазеит икәреи иҕәабзи-ареи ирыхьканы.

Аишьцәа аҕшьҕыкыҕы ан-аҕстәи рлахьынҕа аҕыхәтә-нынза иҕтаазам. Аугьени, Алио-шеи, Цыҕызи хырхарҕак аҕны еицеибашьуан. Иҕоу адырраҕа-рақәа рыла Кьерч амцеиашы-ра зегы иалсит, аха ирлахьынҕа-хәа, иахьҕахәз еилкаазам иахьа уажәраанзаҕы. Урт ахыкыҕы аибашьра аҕынтәи ихымхәзе-ит, ибҕьазит хабарда. Аҕшьбатәи рашьа Чыка иакәзар, аҗәыларакәа зегы дрылахәын. Ихылтшьтра ирымоу аинформация маҕ хәтәа-азам, еибашьратә мәа цкәа еил-каазам. Ирдыруала, далахәын 1943 шыкәса рзы Курск аҕарцәра хыкәкыс иҕатаны, Ар ҕаҕш иаҕа-дырҕыз, мызкы еиҕаны иҕоз аҗәы-лара, иара убасгы 1944 шыкәса антәамҕазы имҕаҕысуаз, «Багра-тион» хәа хьзыс измаз Белору-сия аҕарцәразы ҕыдалатәи аопе-рация. Чыка Пачлиа иеибашьратә мәа иалаҕзаны акырынтә иоухьан ахәрақәа, иҕәабзиара цыҕаҕы ишьақәгылаанза иара ҕаҕһа де-иҕаҕыҕьуан афронт ахь. Аха, ари аоперацияҕы иоуз ахәра даара иҕәгәан, насҕы зыкыҕыла асол-датцәа аҕахара ианаҕыз аамҕа-зы, зегы ирыхьзаны аҕыраара рыҕашьа абаҕаз. Асанитарцәа апс-цәа адәы ианыкәыртә, Чыкаҕы азеиҕш псыжыртахь ирҕоз дры-

ларҕеит. Иҕахаз анышә ианартәз машәыршәатцәкәа иҕәартәит ап-суа еибашьҕы иҕсахәага шҕаз. Иара ахәышәтырҕахьы днарҕеит, уаҕа аҕақымцәа ирылшеит Чыка Пачлиа аҕсцәаҕа димпцәкәкәа-аны апстазаарахьы иргәеҕьра. Иҕәабзиара ашьақьыргылара ус имариамхәит, агоспиталь аҕы ак-раамҕагы даанхәит. Аха, ихәра шыааҕыз деиҕаҕеҕеҕит афронт ахь. Чыка Зафас-иҕа Пачлиа дназеит Берлинынза, уаҕа аткәа-ра дақәшәоит.

Уи аамҕазы, аҕәырҕа иа-фаз Хыфа Сабекиаҕа лҕацәа х-ҕык хабарда ишыбҕьазыз атәы зхәоз ашәкәеиқәатцәкәа рза-ахьан. Дыбзаҕырҕаны дрыман зызбахә рзымдыруаз аҕыбҕһа-нынтә - Чыка. Дук хара имҕакәа иаа-уеит даеа лахьеиқәтаратә шәкы-кыҕы, уи иахәон Чыка иоуз ахәра иахьканы дшыҕахаз. Аибашьра анейлҕа анаһсҕы, аибашьра зегы иахысыз, данхәынҕаз аргәәкәкәа зхызгыз апсуа солдат аткәа-ра дахьақәшәаз азы хьырхәрак ахасаб ала Донбасс арацәатцра дшыҕтын. Иара аһныка даны-гьеҕьыз 1948 шыкәса рзы ауп.

Чыка Пачлиа аибашьра дыка-нәты ишьтаһька, иҕаацәараҕы аҕәәкәра ду кәлеит. Аһны ам-ца акын далабит иҕа хәычы. Уи иахьканы Чыкеи иҕшәмаҕһы-си еиҕынхәртә уаҕа изыҕамлеит. Шыкәкәкә рнаһс иаҕиҕеит аҕа-ацәара. Иааигаз Вера Кәкәбааҕа деибан, лыҕшәма Аҕынцәы-латә еибашьраҕы хабарда дыб-ҕьазит, илыман пшьҕык ахшаара. Чыкеи Вереи ирхышеит хә-ҕык, пшьҕы аҕһацәеи аҕеи. Иаид-кыланы, аҕаацәараҕы ирызхау-ан жәаҕык ахшаара. Аибашьра ду ашьтахь, аҕынцәа аҕыҕа зыуа-аҗәлар акыр аҕьабаа зызбахьаз Чыка Пачлиа аныхәаһ ихы иди-ныхәалартә-ихшазы, имаҕацәеи рыла деиҕыҕы дшыҕыз иалагеит апсуа-кырҕуатә еибашьра. Уи аҕны дҕахәит ииаазаз иҕа Сер-геи Шәкьериа.

Чыка Пачлиа аҕәра ду нитит, иҕстазаара далҕит шәышыкәса да-нырзааигәаз. Есышыкәса Аиааира амшнхәазы аиҕабыра ркынтә ад-ныхәалартә шәкәкәа изауан. Ари аҗәабҕь афырхәта ихылтшьтра иахьа еизхазыҕыны иҕоуп. Ихша-ара, имаҕацәа, урт ирыхшаз ухәа рҕақыра даара иҕбаауп. Рабдуи уи иашьцәеи рфырхәҕара атәы рдыруеит, рҕаацәара иаҕагыло абиҕара ҕа ирзеитәрхәоит. Уи ахышәцәк шьақьыртәҕәо сарҕы ишәеитәсхәоит уаанза зызбахә рымхәаҕыз пшь-ҕык аибашьцәа рҕоурых.

АПСНЫМЕДИА

gazeta-apsny.info
apsnygazeta@mail.ruаҕел: +7 (840) 226-15-75 / 226-59-73
аҕыҕтыҕы: Аһсны, Аҕәа аҕ, Аҗәанба имҕа, 9Аредактор хада
Ахра АНҚӘАБ